
Kuram ve Uygulamada SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Social Sciences: Theory & Practice

ISSN: 2619-9408

Geliş/Received: 20.06.2024 *Kabul/Accepted:* 08.11.2024

Makale Türü: Derleme

Dijital Okuryazarlıkla İlgili Eğitim Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*

Uğur ÖZBİLEN**

ÖZ

Teknolojinin insan hayatına etkisi her geçen gün artmaktadır. Sosyal hayattaki bu etki okuma-yazma kavramına yeni bir anlam katarak dijital okuryazarlık kavramını doğurmuştur. Bu kavram ortaya çıktıktan sonra bu konu hakkında araştırmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bundan dolayı bu araştırmada eğitim alanında dijital okuryazarlıkla ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu tezler tematik konu alanlarına, derecelerine, tezlerde kullanılan yöntemlere, yayımlandıkları yıla, örneklem türlerine, yöntemlerine, desenlerine ve veri toplama araçlarına göre incelenmiş ve sınıflandırılmışlardır. Araştırmanın verileri Ulusal Tez Merkezinde yapılan inceleme sonucunda elde edilmiştir. Bu inceleme sonucunda sınırlılıklar dışında kalan tezler çıkarılmış ve araştırma 66 tez üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu 66 tez araştırmanın araştırma nesnelere oluşturmuştur. Araştırmanın verileri doküman incelemesi yöntemi ile toplanmış ve gerekli incelemeler bu doğrultuda yapılmıştır. Araştırma sonucunda en çok tezin 2022 yılında yapıldığı, en çok nicel desende çalışma yapıldığı, yüksek lisans tez sayısının doktora tezlerine oranla çok daha fazla olduğu ve en çok tezin tematik konu alanı olarak dijital okuryazarlık düzeyinin tespiti ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital okuryazarlık, lisansüstü tezler, eğitim-öğretim.

Analysis of Postgraduate Theses on Digital Literacy in the Field of Education

ABSTRACT

The influence of technology on human existence is becoming increasingly pronounced with the passage of each day. This phenomenon has given rise to the concept of digital literacy, which has introduced a novel interpretation of the concepts of reading and writing. After this concept emerged, it became necessary to conduct research on this subject. Therefore, the main purpose of this study is to examine the postgraduate theses on digital literacy in the field of education. These theses were examined and classified according to their thematic subject areas, degrees, methods used in the theses, year of publication, sample types, methods and designs, and data collection tools. The data of the study were obtained from the National Thesis Center. As a result of this examination, the theses that were outside the research limitations were removed and the research was conducted on 66 theses. These 66 theses constitute the research objects of the study. The research data was collected using the document analysis method and the necessary analyses were carried out accordingly. As a result, it was determined that most theses were conducted in 2022, most studies were conducted in quantitative design, the number of master's theses was much higher than doctoral theses, and most theses were related to determining the level of digital literacy as a thematic subject area.

Keywords: Digital literacy, graduate theses, education and training.

Atf Bilgisi: Özbilen, U. (2024). Dijital okuryazarlıkla ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 478-491. Doi: 10.48066/kusob.1502957

* İlgili çalışma 7. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Doktor, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ozbilenugur@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4921-2568>.

Giriş

Günümüzde yaşanan dijital dönüşüm gündelik hayatın her alanında kendisini hissettirmeye başlamıştır. Sağlık, ticaret, ulaşım, güvenlik, iletişim ve eğitim gibi birçok alanda bu hızlı değişime şahit olmaktayız (Maden, Maden ve Banaz, 2018). Bu alanların teknoloji ile entegre olmaya başlamasından sonra bu alanlardan her birinde özel alanlar, işlevler ve yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni kavramlardan bir tanesi de dijital okuryazarlık kavramıdır. Bu kavram içerisinde çok fazla beceriyi bir arada bulundurmaktadır. Dijital (sayısal) okuryazarlık, sayısal alt yapıya sahip teknolojiler aracılığıyla bilgiye ulaşma, onu düzenleme, yorumlama, iletme, değerlendirme, analiz etme ve bilgi üretme aşamasıyla birlikte, bu metinlerin okunup bu konuda metin üretilmesini de kapsamaktadır (Akkoyunlu ve Yılmaz Soylu, 2010'dan akt. Yontar, 2019).

Dijital okuryazarlık kavramı günümüzde bir beceri olarak teknoloji dünyasının her alanında ve anında kullanılmaktadır. Başta milyarlarca insanın sosyal medya faaliyetleri olmak üzere bilgi paylaşımının olduğu her alanda farkında olarak ya da farkında olmadan kullanılmaktadır. Bu kavram ilk defa Gilster (1997) tarafından bir yetenek olarak ele alınmış, bilgisayarda sunulan ve farklı kaynaklardan elde edilmiş bilgileri birden farklı biçimde anlama algılama ve kullanabilme yeteneği (Lafcı Tor, Başaran ve Arık, 2022) olarak tanımlanmıştır. Dijital okuryazarlık daha detaylı bir şekilde ise Martin (2005) tarafından ele alınmış ve bireyler tarafından dijital kaynakların tanımlanması, kaynaklara erişilmesi, kaynakların yönetilmesi, bir araya getirilmesi, kaynakların analiz edilip kaynaklardan yeni bilgiler oluşturulması, medya ifadeleri oluşturulması ve başkalarıyla iletişim kurmak için dijital araçları ve tesisleri uygun şekilde kullanma bilinci ve bu bilinçten hareketle bu tutuma sahip olma yeteneği olarak değerlendirilmiştir. Genel bir değerlendirme ile dijital okuryazarlık dijital kaynaklarda üretilen bilgilerin okunup işleme becerisi olarak düşünülebilir.

Dijital okuryazarlığa hız kazandıran unsurların başında Web 2.0 teknolojilerinin kullanılmaya başlaması gelmektedir. Bu teknoloji bireye çift yönlü bilgiye erişme imkânı sağlamıştır. Bu interaktif yön bireye sunulan hazır ve planlı bilgiden ziyade istenilene de ulaşma olanağı sunmuştur (Küslü, 2022). Bu duruma ek olarak dijital okuryazarlık becerileri ile bireyler gelişen teknolojiye daha uyumlu bir yol izlemekte ve teknolojinin nasıl kullanılması gerektiği konusunda beceri kazanmaktadır (Korkmaz, 2020). Dijital okuryazarlık konusunda yetkin olabilmek için öncelikle şu ilkelere sahip olmak gerekmektedir (Bawden, 2008):

- Farklı donanım araçlarını ve yazılımsal uygulamaları kullanabilmeyi sağlayacak ön bilgi ve yeteneği kazanmış olma,
- Dijital hikâyeleri algılayabilme ve eleştirebilme,
- Yine dijital teknolojilerin sunduğu imkânları kullanarak yeni bilgi oluşturabilme becerisine sahip olma.

Altun (2019) da dijital ortamda yer alan bilgilerin doğru kullanılması, bu bilgilerin doğru bir şekilde yönetilmesi, uygun bir şekilde paylaşılması ve bunlarla ilgili karşılaşılabilecek bir problemin çözülebilmesi için dijital okuryazarlık becerisine sahip olunması gerektiğini vurgulamaktadır.

Farklı bir açıdan ele almak gerekirse dijital okuryazarlığın geleneksel okuryazarlığın yerini alması gereken bir yapı olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Geleneksel okuryazarlık dijital okuryazarlığı destekleyen bir yapıya sahiptir (Yontar, 2019). Ancak günümüzde yaşanan teknolojik değişim ve gelişmelerin hızı dijital okuryazarlığı çok daha önemli bir aşamaya getirmiştir.

Gelinen modern çağda insan ihtiyaçlarının değişmesi dijital okuryazarlığın gerekliliğini daha da ön plana çıkarmıştır (Korableva vd., 2019'dan akt. Yeşiltaş, Çelikoğlu ve Taş, 2023). Bu sebeple de hayatın her anında var olmaya başlayan dijital okuryazarlık ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve

yapılmaya da devam etmektedir. Dijital okuryazarlığın düzeyi, geliştirilmesi, etkin kullanımının tespiti, bireye sağladığı avantajlar, getirdiği dezavantajlar, topluma verdiği yön, insanlar üzerindeki etkisi gibi açılardan birçok müstakil çalışmaya imza atılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şu şekilde sıralanabilir. Aksoy, Karabay ve Aksoy (2021) yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda yüksek lisans derecesine sahip öğretmenlerin dijital okuryazarlık bağlamında diğer öğretmenlere göre daha iyi oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Pala ve Başbüyük (2020) ise yaptıkları çalışmada 5. Sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini incelemiştir. Yaptıkları araştırma sonucunda yerleşim yeri, anne baba eğitimi ve kardeş sayısı gibi konularda öğrencilerin düzeylerinin farklılaştığını belirlemiştir. Ancak cinsiyet bağlamında öğrenciler arasında bir farklılaşma tespit edememişlerdir. Demirkol, Özdemir ve Polat (2023) yaptıkları çalışmada dijital yetkinliklere sahip yöneticilerin kurum içi verimliliği artıracaklarını, zamanı daha etkili kullanacaklarını ve kurum içi sorunların daha hızlı çözülebileceklerini dile getirmişlerdir. Büyükgebiz Koca ve Tunca (2020) tarafından yapılan çalışmada internet bağımlısı olan bireylerin yeni arkadaş edinmede, ödevlerini yapmada ve uyku durumlarında sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalar dijital okuryazarlığın birçok farklı açıdan değerlendirilebileceğini göstermektedir. Ancak dijital okuryazarlık ile ilgili genel eğilimin tespiti önem arz eden bir konudur. Bunun temel sebebi ise günümüz dünyasında çok sayıda eğitim sisteminin en büyük amacının dijital dünyaya uyum sağlayan bireyler yetiştirmeyi hedeflemesidir (Seward ve Nguyen, 2019).

Yukarıda belirtilen çalışmaların yanında dijital okuryazarlığın genel eğilimi ile ilgili de çalışmalar yapılmıştır. Yeşiltaş, Çelikoğlu ve Taş (2023) yaptıkları çalışmada farklı türdeki akademik çalışmaları incelemiştir. Araştırmada 74 adet çalışmaya yer verilmiş olup bu çalışmalar yüksek lisans tezi, doktora tezi, araştırma makalesi ve konferans bildirilerinden oluşmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda 2018 yılından sonra bu konudaki çalışmalarda artış olduğu, araştırmalarda tarama modelinin çok kullanıldığı, en çok çalışmanın öğretmen yetiştirme alanında yapıldığı ve ağırlıklı olarak tek bir ölçme aracı kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer çalışmada Demirci Güler ve Irmak (2018) 2005-2018 yılları arasında fen eğitiminde teknoloji kullanımına dönük çalışmaları incelemiştir. Çalışmaların yarısından fazlasının nicel desende olduğunu, veri toplama aracı olarak da en çok ölçek ve başarı testi kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Literatür incelendiğinde dijital okuryazarlık konusundaki eğilim çalışmalarının özelleştirilmeden birçok farklı türdeki akademik metin türünün bir arada değerlendirildiği görülmektedir. Bu durumun aksine bu çalışmada dijital okuryazarlık eğilimi araştırılırken sadece lisansüstü tezler değerlendirilmeye alınmış ve çalışma bu şekilde sınırlandırılmıştır. Bu önemli husustan hareketle Ulusal Tez Merkezinde sınırlamalar sonrası elde edilen 66 adet lisansüstü tez incelemeye alınmış ve şu sorulara cevaplar aranmıştır:

İncelenen çalışmaların yıllara göre dağılımı ve dereceleri nasıldır?

İncelenen çalışmaların tematik konu alanlarına göre dağılımı nasıldır?

İncelenen çalışmalarda kullanılan araştırma türü dağılımı nasıldır?

İncelenen çalışmalarda kullanılan araştırma desenine göre dağılım nasıldır?

İncelenen çalışmalarda kullanılan veri toplama aracı açısından dağılım nasıldır?

İncelenen çalışmaların yapıldıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

İncelenen çalışmalarda kullanılan örneklem türüne göre dağılım nasıldır?

Yapılan araştırmanın dijital okuryazarlık ile ilgili yapılacak yeni lisansüstü çalışmalara özgün ve farklı fikirler sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Yöntem olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem araştırılması hedeflenen konu, olgu ve durumlar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu tezler, yayımlandıkları yıl ve dereceleri, tematik konu alanları, amaçları, yöntem ve desenleri, tezlerin yapıldığı üniversiteler, kullanılan veri toplama araçları ve örneklem türü gibi başlıklar altında incelenmişlerdir

Araştırmanın İnceleme Nesnelere

Araştırmanın inceleme nesnelere Ulusal Tez Merkezinde sınırlılıklar bölümünde belirtilen kriterlerdeki 66 adet lisansüstü tezdendir oluşmaktadır. Bu tezler yayımlandıkları yıl temel alınarak sıralanmış ve inceleme bu sıra ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri elde etme teknikleri ile toplanmış verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını sağlayan bir analiz türüdür. Bu analiz kullanılırken temel amaç verilerin hedef kitleye özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde aktarılmasını sağlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Sınırlılıklar

Toplam 80 teze ulaşılmış ancak eğitim öğretim konu alanı dışında kodlanmış veya henüz erişime açılmamış olan tezler araştırma dışında bırakılmış ve geri kalan 66 tez üzerinden çalışma yürütülmüştür.

Ulusal Tez Merkezi dinamik bir yapıya sahip ve sürekli yeni tezler yüklenen dijital bir platformdur. Bundan dolayı incelenecek tezler belirlenirken planlanan veri toplama son tarihi olarak 11.04.2023 tarihi temel alınmış ve araştırma bu tarihe kadar yüklenmiş olan tezlerle sınırlandırılmıştır.

Ulusal Tez Merkezinden tezler seçilirken araştırma eğitim-öğretim konu alanı ile sınırlandırılmış bu alan dışındaki tezler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Tarama “dijital okuryazarlık” kelime grubu üzerinden yürütülmüştür. Yapılan tarama bu kelime grubu ile sınırlıdır.

Güvenirlilik ve Geçerlik

Araştırma basamaklarının detaylı bir şekilde verilerle açıklanması okuyucuların bağlama odaklanmasını sağlamıştır. Bu durum da araştırmanın dış yapı geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir. Araştırmanın iç yapı geçerliliğinin sağlanması için de akran bir dış araştırmacı tarafından araştırma incelenmiş, analiz ve yorumlama noktasında araştırmaya öneriler getirilmiştir. Yapılan öneri ve düzeltmeler doğrultusunda araştırmanın iç yapı geçerliliği de sağlanmıştır (Arslan, 2022). Güvenirliliğin sağlanmasında da birden çok uzmanla incelemeler tekrar yapılmış ve olası hatalar gözden geçirilerek çalışmaya son hâli verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda tespit edilen bulgular sunulacaktır.

“İncelenen çalışmaların yıllara göre dağılımı ve dereceleri nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şu şekildedir:

Tablo 1. İncelenen Tezlerin Yayımlandıkları Yıllar ve Dereceleri

Yıllar	Yüksek Lisans (f)	Doktora (f)	Toplam (f)	%
2017	1	-	1	1,51
2018	2	-	2	3,02
2019	10	1	11	16,61
2020	4	1	5	7,55
2021	13	-	13	19,63
2022	30	2	32	48,32
2023	2	-	2	3,02
Toplam	62	4	66	100

Tablo 1 incelendiğinde dijital okuryazarlıkla ilgili en çok lisansüstü çalışmanın 2022 yılında, en az çalışmanın ise 2017 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaların yaklaşık %97'sinin yüksek lisans düzeyinde %3'ünün ise doktora düzeyinde olduğu gözlenmiştir. Tablodan hareketle elde edilen bir diğer bulgu ise yıllara göre yapılan çalışmalarda bir artış olduğudur. Ancak 2020 yılında yaşanan düşüşün Covid-19 pandemisi ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber 2023 yılındaki düşüşün ise Ulusal Tez Merkezinden alınan tezlerin 11.04.2023 tarihi ile sınırlandırılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

“İncelenen çalışmaların tematik konu alanlarına göre dağılımı nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şu şekildedir:

Tablo 2. İncelenen Tezlerin Tematik Konu Alanları

Yıl	Tematik Konu Alanı	DR (f)	YL (f)	Toplam (f)	%
2017	Dijital okuryazarlık yeterlilik algısı		1	1	1,51
2018	Dijital okuryazarlık düzeyi		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık deneyimi		1	1	1,51
2019	Dijital okuryazarlık düzeyi		5	5	7,55
	Dijital okuryazarlık öz yeterlik düzeyi ve algısı	1		1	1,51
	Ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi		1	1	1,51
	Yaşam boyu öğrenme – dijital okuryazarlık		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık deneyimi		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılması		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık tutumu		1	1	1,51
	2020	Dijital okuryazarlık düzeyi		2	2
	Dijital okuryazarlık durumu		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık öz yeterlik algısı	1		1	1,51
	Dijital okuryazarlık hakkında görüş		1	1	1,51
2021	Dijital okuryazarlık düzeyi		5	5	7,55
	Okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık		1	1	1,51
	21.yüzyıl becerilerine yönelik yeterlik algıları ile dijital okuryazarlık düzeyleri		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık düzeyleri - okuryazarlık becerileri		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık düzeyleri ile web ortamında bilgi arama		1	1	1,51

	Dijital okuryazarlık becerilerine yönelik öz yeterlik algısı	1	1	1,51	
	Web 2.0 araçları dijital okuryazarlık becerileri	1	1	1,51	
	E-öğrenme - dijital okuryazarlık becerileri	1	1	1,51	
2022	Dijital okuryazarlık düzeyi	1	20	21	31,71
	Dijital okuryazarlık öz yeterlik		2	2	3,02
	Dijital okuryazarlık tutumu		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılması		1	1	1,51
	Ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık, 21. yüzyıl becerileri, akademik başarı ve kalıcılık		1	1	1,51
	Eleştirel dijital okuryazarlıklarının geliştirilmesi		1	1	1,51
	Eleştirel dijital okuryazarlık becerileri	1		1	1,51
	Türkçe eğitiminde dijital okuryazarlık		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlıkların teknoloji kabul modeli		1	1	1,51
	Müzik eğitiminde dijital okuryazarlık		1	1	1,51
	Dijital okuryazarlık – sosyal medya		1	1	1,51
2023	Dijital okuryazarlık düzeyi		2	2	3,02
	Toplam	4	62	66	100

Tablo 2 incelendiğinde tematik konu alanı olarak en çok çalışılan konunun dijital okuryazarlık düzeyini belirleme ile ilgili çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Bu konu alanı incelenen tüm çalışmaların %55'ini oluşturmaktadır. Bu konudan sonra en çok çalışılan konu ise öz yeterlik algısı ile ilgili çalışmalardır. Bu konudaki çalışmaların toplam oranı ise %7,55'tir. Bu iki alanın dışında dijital okuryazarlık tutumu, eleştirel dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlık, beceri olarak dijital okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve 21. yüzyıl becerileri, dijital okuryazarlıkların teknoloji kabul modeli ve müzik eğitiminde dijital okuryazarlık gibi tematik konu alanlarında da çok sayıda çalışma yapılmıştır.

“İncelenen çalışmalarda kullanılan araştırma türü dağılımı nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şu şekildedir:

Tablo 3. İncelenen Tezlerde Kullanılan Araştırma Türleri

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Toplam	%
Nitel	-	1	4	1	1	2	-	9	13,59
Nicel	1	-	6	2	11	24	2	46	69,46
Karma	-	1	1	2	1	6	-	11	16,61
Toplam	1	2	11	5	13	32	2	66	100

Tablo 3 incelendiğinde tasarlanan lisansüstü çalışmaların yaklaşık %70'inin nicel türde olarak ele alındığı görülmektedir. İncelenen çalışmaların yaklaşık %14'ünün nitel çalışma olduğu, %17'sinin ise karma çalışma olarak ele alındığı tespit edilmiştir. En çok nitel çalışmanın 2019 yılında en çok nicel çalışmanın ise 2022 yılında yapıldığı tespit edilmiştir.

“İncelenen çalışmalarda kullanılan araştırma desenine göre dağılım nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şekildedir:

Tablo 4. İncelenen Tezlerde Kullanılan Desenler

Yıllar	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
İlişkisel Tarama	27	-	27	40,90
Tarama	11	3	14	21,21
Betimsel tarama	7	-	7	10,60
Durum Çalışması	7	-	7	10,60
Ön test-son test	6	-	6	9,09
Kesitsel Tarama	1	-	1	1,51
Nitel Araştırma	1	-	1	1,51
Eylem Araştırması	-	1	1	1,51
Fenomenoloji	1	-	1	1,51
Belirtilmemiş	1	-	1	1,51
Toplam	62	4	66	100

Tablo 4 incelendiğinde incelenen çalışmaların yaklaşık %41’inde ilişkisel tarama deseni kullanıldığı tespit edilmiştir. İlişkisel tarama deseninden sonra en fazla kullanılan desen tarama deseni olmakla beraber oranı yaklaşık %21’dir. Bu bulgunun genel bir ifadesi olmakla birlikte elde edilen bulgular bu doğrultudadır. Daha sonra en fazla tespit edilen araştırma desenleri sırasıyla betimsel tarama ve durum çalışması yaklaşık %10, ön test-son test deseni de yaklaşık %9’dur. Kesitsel tarama, nitel araştırma, eylem araştırması ve fenomenoloji desenlerinin her birinde sadece 1’er çalışma tespit edilmiştir. İncelenen çalışmalardan bir tanesinde ise bir çalışma deseni tespit edilememiştir.

“İncelenen çalışmalarda kullanılan veri toplama aracı açısından dağılım nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şekildedir:

Tablo 5. İncelenen Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araç	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
Ölçek	51	2	53	60,22
Görüşme Formu	15	-	15	17,04
Anket	3	2	5	5,60
Gözlem Formu	4	-	4	4,54
Başarı testi	4	-	4	4,54
Doküman analizi	3	-	3	3,40
Gözlem	2	-	2	2,27
Odak grup görüşmesi	1	-	1	1,13
Katılımcı günlükleri	1	-	1	1,13
Toplam	84	4	88	100

Tablo 5’e gelindiğinde incelenen tez sayısından daha fazla veri toplama aracı tespit edildiği görülmektedir. Bu durum bir tez çalışmasında birden fazla veri toplama aracı kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Toplamda 66 lisansüstü çalışmada 88 adet veri toplama aracı tespit edilmiştir. Tespit edilen ölçme araçlarının büyük çoğunluğunu yaklaşık %60’lık oran ile ölçekler

oluşturmaktadır. Ölçekleri %17'lik oranla görüşme formu takip etmektedir. Anketler yaklaşık %6'lık oranda kullanılmıştır. Gözlem formu, görüşme formu ve başarı testi eşit oranda yaklaşık %5 oranla kullanılmıştır. İncelenen çalışmalarda kullanılan diğer veri toplama araçları doküman analizi, gözlem, odak grup görüşmesi ve katılımcı günlüklerdir.

“İncelenen çalışmaların yapıldıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şekildedir:

Tablo 6. İncelenen Tezlerin Yapıldıkları Üniversiteler

Üniversiteler	YL	Dr.	Toplam	%
Gazi Üniversitesi	7	-	7	10,60
Amasya Üniversitesi	4	-	4	6,06
Mersin Üniversitesi	3	1	4	6,06
Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi	3	-	3	4,54
Atatürk Üniversitesi	3	-	3	4,54
Bahçeşehir Üniversitesi	2	1	3	4,54
Kocaeli Üniversitesi	3	-	3	4,54
Hacettepe Üniversitesi	2	-	2	3,03
Anadolu Üniversitesi	1	1	2	3,03
Sakarya Üniversitesi	2	-	2	3,03
Fırat Üniversitesi	2	-	2	3,03
On Dokuz Mayıs Üniversitesi	2	-	2	3,03
Necmettin Erbakan Üniversitesi	2	-	2	3,03
Erciyes Üniversitesi	1	1	2	3,03
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2	-	2	3,03
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	1	-	1	1,51
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	-	1	1,51
Balıkesir Üniversitesi	1	-	1	1,51
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	-	1	1,51
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	-	1	1,51
Dicle Üniversitesi	1	-	1	1,51
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	-	1	1,51
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	-	1	1,51
Kırıkkale Üniversitesi	1	-	1	1,51
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	-	1	1,51
İzmir Demokrasi Üniversitesi	1	-	1	1,51
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1	-	1	1,51
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	-	1	1,51
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1	-	1	1,51
Pamukkale Üniversitesi	1	-	1	1,51
Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi	1	-	1	1,51
Bartın Üniversitesi	1	-	1	1,51
Marmara Üniversitesi	1	-	1	1,51
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	-	1	1,51

Kastamonu Üniversitesi	1	-	1	1,51
Yeditepe Üniversitesi	1	-	1	1,51
Gaziantep Üniversitesi	1	-	1	1,51
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	1	-	1	1,51
Toplam	62	4	66	100

Tablo 6 incelendiğinde dijital okuryazarlıkla ilgili en çok araştırmanın yaklaşık %11'lik oranla Gazi Üniversitesinde yapıldığı tespit edilmiştir. Gazi Üniversitesini yaklaşık %6'lık oranla Mersin ve Amasya Üniversiteleri takip etmektedir. Bu üniversiteleri birden fazla yapılmış çalışma sayısı ile Çanakkale On Sekiz Mart, Atatürk, Bahçeşehir, Kocaeli, Hacettepe, Anadolu, Sakarya, Fırat, On Dokuz Mayıs, Necmettin Erbakan, Erciyes ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversiteleri izlemektedir. Diğer üniversitelerde dijital okuryazarlıkla ilgili sadece birer çalışma yapıldığı tespit edilmiştir.

“İncelenen çalışmalarda kullanılan örneklem türüne göre dağılım nasıldır?” sorusu ile ilgili tespit edilen bulgular şekildedir:

Tablo 7. İncelenen Tezlerde Kullanılan Örneklem Türü

Yıllar	Üniversite öğrencisi	Öğretmen	Okul Müdürleri	Öğretmen Adayı	İlkokul ve Ortaokul Öğrencisi	Veli	Lise Öğrencisi	Akademisyen	Materyaller	Toplam
2017	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
2018	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2
2019	1	1	-	7	1	-	-	-	1	11
2020	-	1	-	2	-	-	2	-	-	5
2021	-	3	-	6	3	-	1	-	-	13
2022	4	12	-	6	7	1	-	2	1	33
2023	-	2	1	-	-	-	-	-	-	3
Toplam	6	20	1	21	11	3	3	2	2	69
%	8,69	28,98	1,44	30,43	15,94	4,34	4,34	2,89	2,89	100

Tablo 7 incelendiğinde en çok çalışmanın örneklemini öğretmen adaylarının oluşturduğu görülmektedir. Daha sonra en fazla öğretmenlerin örneklem olarak araştırmaya alındıkları öğretmenlerden sonra da en çok ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin araştırmalara alındıkları görülmektedir. Örneklem sayısının incelenen tez sayısından fazla olması bazı çalışmalarda birden fazla örneklemin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bulgularından hareketle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İncelenen tezlerin yayınlandıkları yıllar ve dereceleri ile ilgili bulgular incelendiğinde çok büyük çoğunluğunun yüksek lisans tezi (f:62) olduğu ve doktora tez (f:4) sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca en çok tez çalışmasının da 2022 (f:32) yılında yapıldığına ulaşılmıştır. Bu sonuç da teknoloji ve dijital okuryazarlığa olan ilginin giderek arttığı ile ilgili fikir verici bir sonuçtur. Yeşiltaş, Çelikoğlu ve Taş (2023) da yaptıkları çalışmada dijital okuryazarlık ile ilgili çalışmaların

geçmişten günümüze doğru gelindikçe arttığını tespit etmişlerdir. Gökteş vd. (2012) yıllara göre yaptıkları inceleme sonucunda dijitalleşme ile çalışmaların sayısında çok ciddi bir artış olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç da yapılan bu çalışma ile aynı doğrultuda veriler sunmaktadır. Bu sonuçla beraber teknolojinin etkisini her alanda arttırdığı gerçeği de bir kez daha kanıtlanmış oluyor.

İncelenen lisansüstü tezlerin tematik konu alanlarının incelenmesine gelindiğinde dijital öz yeterlik algısı, deneyimi ve tutumu gibi çalışma alanlarına yer verilmişse de yapılan araştırmaların çok büyük çoğunluğunun (f:37) dijital okuryazarlık düzeyini tespit etmeye yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çetin (2022) 'de yaptığı çalışmada en çok araştırmanın dijital okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapıldığını tespit etmiştir. Bu sonuç da araştırmanın sonucu ile aynı doğrultudadır. Ancak bu durum olumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Çünkü dijital okuryazarlık becerisini tespit etmek yerine bu becerinin geliştirilmesi ve doğru bir şekilde nasıl kullanılacağı ile ilgili çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Bununla beraber beceri ile ilgili düzey tespitinden önce bu becerinin daha iyi bir şekilde kazandırılması gerekmektedir. Daha sonra da dijital okuryazarlık düzeyi ile ilgili becerinin kazandırılma durumunun tespiti için çalışmalar yapılabilir.

Tezlerde kullanılan yöntemler açısından yapılan inceleme sonucunda nicel araştırmaların hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde büyük çoğunluğu (f:46) oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçla aynı doğrultuda olmakla beraber araştırma desenleriyle ilgili yapılan inceleme sonucunda da en çok kullanılan desenlerin tarama desenleri (f:46) olduğu tespit edilmiştir. Yine bu sonuçla bağlantılı bir biçimde veri toplama aracı olarak da en çok ölçeklerin (f:53) kullanıldığı tespit edilmiştir. Çetin (2022) de yaptığı çalışmada desen olarak en çok tarama deseninin kullanıldığını veri toplama aracı olarak da en çok ölçeklerin kullanıldığını tespit etmiştir. Bu sonuç yapılan araştırmayı destekler niteliktedir. Gökteş vd. (2012) de en çok çalışmanın nicel desenli olduğunu tespit etmişlerdir. Yine Alper ve Gülbahar (2009)'da en çok çalışmanın nicel desende yapıldığını tespit eden diğer araştırmacılar. Bu iki sonuç da yapılan çalışmalarla aynı doğrultudadır. Yine bu alanda çalışan farklı araştırmacılar da en çok çalışmanın nicel desende yapıldığını tespit etmişlerdir (Namdar ve Küçük, 2018; Yeşiltaş, Çelikoğlu ve Taş, 2023). Bu sonuçlardan hareketle nicel desende yapılan araştırmalarda elde edilen verilerin analizinin hızlı bir şekilde yapılmasından dolayı tercih edildiği sonucuna ulaşılabılır.

İncelenen tezlerin yapıldıkları üniversite bağlamında ulaşılan bulgulara gelindiğinde en çok dijital okuryazarlık tezinin sırası ile gazi (f:7), Amasya (f:4), Mersin (f:4), Çanakkale onsekiz Mart (f:3), Atatürk (f:3), Bahçeşehir (f:3) ve Kocaeli (f:3) Üniversitelerinde yapıldıkları tespit edilmiştir. Diğer üniversitelerde yapılan tezlerin frekans değeri 1 veya 2'dir. Çetin (2022) tarafından yapılan çalışmada da sırasıyla dijital okuryazarlıkla ilgili en çok lisansüstü çalışmanın sırasıyla Gazi, Fırat ve Bahçeşehir üniversitesinde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar yapılan bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Tezlerde kullanılan örneklem açısından yapılan inceleme sonucunda örneklem olarak en çok öğretmen adayı (f:21) ve öğretmenlerin (f:20) tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. En az tercih edilen örneklem grubu ise okul müdürleri (f:1), veli (f:2) ve akademisyenler (f:2)'dir. Yine araştırma nesnesi olarak da ders materyallerinin (f:2) az sayıda tercih edildiği göze çarpmaktadır. Yeşiltaş, Çelikoğlu ve Taş (2023) da yaptıkları çalışmada örneklem açısından en çok öğretmen adayları ile ilgili çalışma yapıldığı sonucuna ulaşılmışlardır. Bu sonuçta bu araştırmanın sonucu ile aynı doğrultudadır.

Bu sonuçlardan hareketle şu öneriler getirilebilir:

- Yapılan inceleme yurt dışında başka bir ülkede bu konuda eğitim alanında yazılmış tezlerle yeniden yapılarak sonuçlar bu açıdan karşılaştırılabilir.

- Eğitim alanından farklı özel alanlarda da bu çalışmalar incelenip sonuçlar bu açıdan karşılaştırılabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmemektedir.

Yazarların Katkı Oranı

Makale tek bir araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Kaynakça

- Aksoy, N. C., Karabay, E., & Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894. <https://doi.org/10.18094/josc.871290>.
- Altun, N., (2019). *Temel eğitim programları ve ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alper, A., & Gülbahar, Y. (2009). Trends and issues in educational technologies: A review of recent research in TOJET. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 8 (2), 124-135.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 395-407.
- Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. In C. Lankshear & M. Knobel (Eds.), *Digital literacies: Concepts, policies & practices* (s.17-32). Peter Lang Inc., International Academic Publishers.
- Büyükgebiz Koca, E., & Tunca, M.Z. (2020). İnternet ve sosyal medya bağımlılığının öğrenciler üzerindeki etkilerine dair bir araştırma. *Alanya Akademik Bakış*, 4(1), 77-103.
- Çetin, S. A. (2022). Dijital okuryazarlıkla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 14(3). 10.46291/ZfWT/140308.
- Demirci Güler, M. P. & İrmak, B. (2018). Fen eğitiminde teknoloji kullanımı üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2473-2496.
- Demirkol, M., Özdemir, T. Y. ve Polat, H. (2023). Okul Yöneticilerinin Dijital Yetkinliklerine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(3), 1231-1240.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. Wiley Computer Publications.
- Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., & Reisoğlu, İ. (2012). Türkiye'de eğitim teknolojileri araştırmalarındaki eğilimler: 2000-2009 dönemi makalelerinin içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 177-199.
- Korkmaz, M. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Küslü, F. (2022). *Öğretmenlerin eleştirel dijital okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Lafcı Tor, D., Başaran Demir, S. ve Arık, E. (2022). Examining of the digital literacy level of teacher candidates. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 2027-2064.
- Maden, S., Maden, A., & Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-698.

- Martin, A. (2005). DigEuLit—a European framework for digital literacy: a progress report. *Journal of eLiteracy*, 2(2), 130-136.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage Publications.
- Namdar, B., & Küçük, A. (2018). Fen eğitiminde teknoloji entegrasyonu çalışmalarının betimsel içerik analizi: Türkiye örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 355-383.
- Pala, Ş. M., & Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(3), 897-921. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.672882>.
- Seward, T. P., & Nguyen, H. T. (2019). The digital imperative in the 21st century classroom: Rethinking the teacher-learner dynamic. *Issues in Teacher Education*, 28(1), 80-98.
- Yeşiltaş, H. M., Çelikoğlu, M. & Taş, E. (2023). Descriptive content analysis of digital literacy studies in education in Türkiye. *The Journal of Limitless Education and Research, Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 8(1), 37-55. 10.29250/sead.1198579.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815-824. <https://doi.org/10.16916/aded.593579>.

Extended Abstract

Introduction

The advent of digital transformation has begun to permeate every aspect of daily life. This rapid change is evident in a multitude of domains, including health, trade, transportation, security, communication, and education. This transformation has given rise to the emergence and utilization of a plethora of concepts. One such concept is the concept of digital literacy.

The concept of digital literacy is now a fundamental skill in every field and moment of the world of technology. It is employed consciously or unconsciously in every area where billions of people share information, especially in social media activities. The concept of digital literacy was first addressed as a skill by Gilster (1997) and defined as the ability to understand, perceive, and use information presented on the computer and obtained from different sources in multiple different ways (Lafcı Tor, Başaran, & Arık, 2022). In general, digital literacy can be considered as the ability to read and process information produced in digital resources.

A review of the literature shows that many different types of academic texts are evaluated together without adapting the trend studies on digital literacy. Contrary to this situation, in this study, only graduate theses were evaluated while investigating the digital literacy trend and the study was limited in this way. For this purpose, 66 theses obtained from the National Thesis Center after the limitations were examined and answers to the following questions were sought: What is the distribution of studies analyzed by year?

What is the distribution of the studies analyzed by subject area?

What is the distribution of studies by research type?

What is the distribution of studies by research design used in the studies reviewed?

What is the distribution of data collection instruments used in the reviewed studies?

What is the distribution of the studies by the universities where they were conducted?

What is the distribution by type of sample used in the studies analyzed?

It is expected that this research will provide original and different ideas for new graduate studies on digital literacy.

Methodology

The document analysis method was employed in this investigation. This method encompasses the examination of written materials comprising information about the subject, phenomena and situations that are the focus of the research (Yıldırım & Şimşek, 2013).

The theses were analysed according to a range of criteria, including the year and degree of publication, the thematic subject areas, the aims, the methods and designs, the universities where the theses were conducted, the data collection tools used and the sample type.

The research encompasses an examination of 66 postgraduate theses, selected according to the criteria established by the National Thesis Centre. The theses were ranked in accordance with the year of publication, with the examination conducted in accordance with this ranking.

The data were subjected to descriptive analysis. Descriptive analysis is a technique for summarising and interpreting data obtained through various data collection techniques according to predetermined themes. The principal objective of this type of analysis is to present the data to the target audience in a summarised and interpreted form (Yıldırım & Şimşek, 2013).

A total of 80 theses were initially identified for inclusion in the study. However, those that were coded outside the subject area of education and training, or that had not yet been made available, were excluded. The study was thus conducted on the remaining 66 theses.

The National Thesis Center is a digital platform with a dynamic structure, whereby new theses are constantly uploaded. Accordingly, the theses to be examined were selected on the basis of the planned data collection deadline of 11/04/2023, with the research limited to the theses uploaded until this date.

In selecting theses from the National Thesis Center, the research was limited to the subject area of education and training; theses outside this field were not included in the research.

The search was conducted using the term "digital literacy" The review is confined to this particular word group.

Conclusion and Discussion

Upon examination of the findings related to the years of publication and degrees of the theses examined, it was determined that the majority of them were master's theses (f:62) and that the number of doctoral theses (f:4) was quite low. Furthermore, the analysis revealed that the majority of thesis studies were conducted in 2022 (f:32). This result provides insight into the growing interest in technology and digital literacy. Yeşiltaş, Çelikoğlu, and Taş (2023) also found in their study that studies on digital literacy have increased from past to present.

In examining the thematic subject areas of the postgraduate theses examined, it was determined that the majority of the research (n = 37) was aimed at determining the level of digital literacy. However, there were also studies on digital self-efficacy perception, experience, and attitude. In a similar vein, Çetin (2022) also found in his study that the majority of research was conducted with the objective of determining the level of digital literacy. This result aligns with the findings of the aforementioned research.

In terms of the findings obtained in the context of the universities where the theses were conducted, it was determined that the most theses on digital literacy were conducted at Gazi

University (f:7), Amasya University (f:4), Mersin University (f:4), Çanakkale Onsekiz Mart University (f:3), Atatürk University (f:3), Bahçeşehir University (f:3), and Kocaeli University (f:3), respectively. The frequency value of the theses conducted in other universities is 1 or 2. In the research conducted by Çetin (2022), it was concluded that the majority of postgraduate studies on digital literacy were conducted at Gazi, Fırat, and Bahçeşehir universities, respectively. These findings are consistent with those of this study.

The analysis of the sample used in the theses revealed that pre-service teachers (f:21) and teachers (f:20) were the most preferred sample groups. The least preferred sample groups were school principals (f:1), parents (f:2), and academicians (f:2). It is also noteworthy that course materials were selected as research objects in relatively small numbers. In a similar vein, Yeşiltaş, Çelikoğlu, and Taş (2023) also reached the conclusion in their study that the majority of studies were conducted with pre-service teachers in terms of sampling. This result is consistent with the findings of this study.